

Sandra Kondrāte

Īpašs dekors īpašam interjeram

Kā atzīst Latvijas Safari kluba prezidents Haralds Barviks, pūces izbāžņi izskatās ļoti efektīgi, tāpēc tie ir pieprasīti

Staigājot pa Dabas muzeju un vērojot izbāztos dzīvniekus, nevilšus rodas jautājums – kā zvēru izbāžņi spēj izskatīties tik dzīvi? Muzeja taksidermijas speciālists Voldemārs Rēders atklāj, ka taksidermists ir profesija, kas jāmacās visu mūžu, un profesionalitāte iegūstama ar gadiem.

Nereti šādi dzīvīgi nedzīvie zvēri rotā kaislīgu mednieku mājokļus, tie ir kā īpašs interjera elements dzīvojamajās telpās, priekšnamos vai speciāli izveidotās galerijās.

Vārds "taksidermija" ir cēlies no grieķu valodas – *taxis* ("kārtība") + *derma* ("āda"). Izbāztos dzīvniekus sauc par izbāžņiem. Latvijā taksidermija kļūst arvien populārāka, jo, kā atzīst Latvijas Safari kluba prezidents Haralds Barviks, taksidermijas attīstība kļūst straujāka, jo pieaug cilvēku materiālā labklājība, līdz ar to viņi var vairāk naudas tērēt savam hobijs. Arī medniekiem mainās izpratne par lietām – agrāk liela daļa mednieku medīja tepat Latvijā un priecājās par iegūtām trofejām – dzīvnieku ragiem un ādām. Tagad daudz tiek medīts ārpus valsts un tiek pieprasītas arvien kvalitatīvākas trofejas.

Taksidermija ir atsevišķa pasaule, kurā darbojas cilvēki, kas ar to ir aizraušies. Sarunā ar taksidermijas speciālistu atklājās, ka izbāžņi netiek veidoti tikai mednieku prieka dēļ, – Latvijas pārstāvji piedalās dažādos starptautiskos konkursos un izstādēs, gan Krievijas, gan Eiropas un pasaules čempionātos.

Medību trofeja – prestižs simbols

Teātra izrādē *Alu cilvēks* nepārtraukti tiek skandēts – vīrietis ir mednieks, viņa sūtība ir medīt, medīt, medīt! Var jau būt, ka pirms daudziem simtiem gadu vīrieši to vien darīja, kā medīja. Tomēr šodien ir citādi – vīrieši ikdienā nemedi lāčus un citus

Izbāztnu zvēru kompozīcija, kurā attēlota agresija. Šādas kompozīcijas ir diezgan iecienītas starp medniekiem

zvērus. Medības ir diezgan dārgs vaļasprieks. Arī medību trofejas tiek uzskatītas par prestižu lietu, ar kurām vīri sacenšas savā starpā: kuram lielāki medījumi, efektīgāka trofeju zāle, kolekcijā ir vairāk sugu, kvalitatīvāki izbāzņi. Šī konkurence mudina doties uz arvien eksotiskākām zemēm, medīt arvien vairāk. Kaislīgie mednieki cenšas iegūt dažādu sugu dzīvniekus, viņi tiecas pēc dažādības, taču ir arī tādi, kurus interesē tikai kādas konkrētas sugas dzīvnieks, piemēram, kāds ragainis vai kaķu dzimtas pārstāvis.

Medību trofejas var būt dažādu dzīvnieku ragi, ilķņi, galva vai pat visa dzīvnieka izbāznis. Veido arī putnu un zivju izbāzņus (Latvijā gan zivis netiek izbāztas). Biežāk tiek izbāzti nelieli dzīvnieki, piemēram, caunas, seski, jenoti, lūši, arī dažādi putni. Lieliem zvēriem, piemēram, lāčiem, aļņiem, ziloniem, biežāk izbāz tikai galvu.

Iecienītākās medību trofejas ir caunas, seski, stirnas, mežacūkas, aļņu un briežu galvas. Ekskluzīvi ir lūši, leopardi, žirafes, bifeļi.

No nomedīta zvēra iespējams iegūt pat divas trofejas, piemēram, no mežakuīļa var iegūt izbāzni un atsevišķi ilķņus. Pašam izbāzņim zvēra dabiskos ilķņus neizmanto, tos izgatavo identiskus no mākslīga materiāla, jo tā tie labāk saglabājas.

Savdabīgi un interesanti ir tas, ka ļoti bieži no izbāzņiem veido dažādas kompozīcijas, piemēram, pile starp niedrēm vai kāds plēsīgs zvērs uzbrukuma brīdī mazākam dzīvniekam. Šādas imitētas epizodes padara trofejas neatkārtojamākas un vienreizīgākas. Ja vēlaties izveidot kompozīciju, kurā, piemēram, lūsis uzbrūk kādam neaizsargātam dzīvnieciņam, ir jānomet divi zvēri, savā vēlme jāizskaidro taksidermijas speciālistam un jāgaida, līdz saņemsiet savā īpašumā savdabīgo kompozīciju. Var arī nometīt tikai vienu dzīvnieku, bet otru piemek-

lēt no esošās kolekcijas. Šādas interesantas izbāzņu kompozīcijas pilnveidos jūsu interjeru.

Īpašs dekors

Lielveikala *Profs* vadītāja Līga Broka uzsver, ka zvēru izbāzņi nav vienkāršs dekors, tas ir izpausmes veids, kas liecina par cilvēka raksturu un aizraušanos, tāpēc vajadzētu rūpīgi izraudzīties interjeru, kur tos izvietot. L. Broka iesaka telpai izvēlēties mierīgas krāsas (varbūt

pat nedaudz drūmas) un dabīgus materiālus, lai telpa būtu fons skaistam, taču drūmam dekoram. H. Barviks gan uzskata pretēji – izbāzņi labi izskatās tieši uz gaiša fona. Tā ka izvēle paliek katra paša ziņā.

Kā atzīst interjeriste Natālija Mitina, vislabāk izbāzņi iederas klasiskā interjerā, kas imitē mednieka mājokli. Kaislīgi mednieki parasti arī tā dara, proti, izveido atsevišķu medību namiņu, kurā uzturas pirms vai pēc medībām, un tur arī izvieto medību trofejas. Citi trofejām iekārto atsevišķu telpu savā mājā, ne tik aizrautīgi mednieki visbiežāk trofejas izvieto priekšnamā vai dzīvojamajā istabā.

Tomēr N. Mitina neiesaka izbāzņus izvietot dzīvojamajās telpās, jo, pēc viņas domām, izbāzņi nes sliktu enerģiju un rada nepatīkamas sajūtas –

Viens no lielākajiem dzīvnieku izbāzņiem

it kā kāds visu laiku skatās uz jums. Viņa atzist, ka mūsdienās cilvēki neizvēlas dzīvojamās telpas rotāt ar izbāžņiem, jo liela uzmanība, iekārtojot mājokli, tiek pievērsta fen šui un citām mācībām, kas liek uzsvērt pozitīvu enerģiju.

Taču H. Barvikam ir pretargumenti – ja izbāžņi veidojis labs un gaišs cilvēks, tam ne- maz nevar būt slikta aura, jo tas ir mākslas darbs. Viņaprāt, glezna ar mošķiem vai velniem satur daudz vairāk negatīvas informācijas nekā skaists dzīvnieka izbāžnis. Tāpēc ekspertī iesaka izvēlēties zelta vidusceļu – izbāztos zvērus novietot, piemēram, kabinetā, bibliotēkā vai īpašā galerijā, kur glabājas arī bises un citi medībām paredzētie priekšmeti.

Izbāžņi raksturo mājas saimnieku

Ar izbāžņiem var radīt nopietnu, tradicionālu un klasisku interjeru. Mājoklis, kurā izvietoti zvēru izbāžņi, var ļoti daudz pateikt par tā saimnieku – šim cilvēkam ir klasiska gaume, viņš ir valdonīgs, godkārigs, lepns, taču ne cietsirdīgs. Šādi cilvēki mēdz pieķerties lietām, citiem cilvēkiem un būt ļoti jūtīgi. Parasti viņi ir kaislīgi mednieki, taču ir arī tādi, kas izvēlas savā mājoklī dzīvnieku izbāžņus, kuri līdzinās viņiem pašiem rakstura ziņā, piemēram, lapsu, lāci.

Ideāla vide izbāžņiem

Ideāla vide izbāztiem zvēriem ir telpa ar nemainīgu temperatūru un konstantu mitruma līmeni, kur

neieklūst saules stari (tieši saules stari strauji atņem dzīvnieka apmatojuma dabisko krāsu) un putekļi. Saprotams, tādu telpu būtu ļoti grūti atrast.

Lai izbāžņa mūžs būtu ilgs, jāievēro svarīgi kopšanas nosacījumi:

- otrs lielākais ienaidnieks pēc saules gaismas izbāžņiem ir putekļi, tāpēc svarīgi ik pa laikam tos rūpīgi noslaucīt. To nav vēlams darīt ar mitru lupatu, jo tā putekļi tiek dziļāk ieberzti apspalvojumā. Vislabāk šim procesam izmantot fēnu vai sausu vati, ar ko notraukt

putekļus. Svarīgi atcerēties, ka putekļi jāslauka spalvas augšanas virzienā,

- ik pa laikam izbāžnis jāapstrādā ar ķīmiskiem līdzekļiem, lai tajā neievietos dažādi kaitēkļi. Apstrādei var izmantot plaši pieejamo sadzīves ķīmiju vai speciālas ķimikālijas, par kurām vēlams konsultēties ar taksidermijas speciālistu.

Runājot, par izbāzto zvēru mūžu, droši var teikt, ka tas ir krietni ilgāks par cilvēka mūžu. Ja izbāžnis ir pareizi izgatavots un tiek rūpīgi kopts, tas saglabājas vairākus gadsimtus. Lielisks piemērs ir Krievijas cara Pētera I laikā izgatavotie izbāžņi, kas Sanktpēterburgas muzejos apskatāmi vēl šobaltdien. Tie jau ir sasnieguši trešā gadu simta sliekšni.

Izbāžņu izgatavošana

Izbāžņa izgatavošanas laiks var būt ļoti dažāds – no nedēļas līdz pat vairākiem gadiem. Šī milzīgā atšķirība atkarīga no dzīvnieka sugas un no tā, kur tas nometīts, proti, cik ilgu laiku prasa tā transportēšana uz Latviju.

Izgatavošanas process sastāv no vairākiem posmiem: ādas nodirāšana, tās apstrāde, līmēšana uz manekena, pēc līmes nožūšanas – krāsošana un špaktelēšana, ar ko tiek noslēpti defekti. Līme žūst diezgan ilgi, jo dabā

iekārtots tā, ka spalvas saglabā sil-

tumu un aizsargā

dzīvnieku

no mit-

ruma,

tāpēc

žūšanas

process var ilgt līdz

vienam vai pat diviem mēnešiem.

Kad piemeklēts manekens ar vēlamo pozu, uz tā uzvelk apstrādāto ādu. Ideālā variantā āda tiek nodirāta ar vienu griezienu, lai galarezultātā būtu tikai viena šuve – to cenšas veidot uz

“Iecienītākās medību trofejas Latvijā ir caunas, seski, stirnas, mežacūkas, aļņu un briežu galvas.”

Lācīda ar izbāzto galvas daļu

Ģaido kompozīciju izbāznu cienītājiem. Nereti šādās kompozīcijās tiek pievienots arī kāds zivs izbāznis

muguras, jo tādējādi to var labāk noslēpt.

Nomedijot eksotisku zvēru, uzmanība jāvērs dzīvnieka ādas pirmapstrādei, jo dažkārt dzīvnieka transportēšana uz Latviju var ietilgt līdz pat trim gadiem. Pirmapstrāde – tas nozīmē ādas sālišanu, žāvēšanu un iekonservēšanu. Kad tā nogādāta Latvijā, taksidermistī var izgatavot izbāzni.

Ne katrs nomeditais dzīvnieks ir derīgs izbāšanai. Ja nomedīts laikā, kad tas maina spalvu, šāds dzīvnieks nav derīgs, jo apspalvojums ilgi neturēsies. Ja vēlaties izveidot izbāzni no satiksmes negadījumā cietuša dzīvnieka, to var izdarīt, ja dzīvnieks nav pārāk stipri cietis, proti, zvēra galva saglabājusies neskarta, jo parasti pirmā uzmanība tiek vērsta tieši uz izbāžņa galvu.

Kas lācītim vēderā?

Agrāk izbāžņu pildīšanai izmantoja pakulas un salmus vai ģipša lējumus. Tas bija diezgan sarežģīts process, tāpēc mūsdienās manekena izgatavošanai izmanto mākslīgus izejmateriālus, piemēram, putuplastu, tādējādi iespējams vieglāk mainīt gan nepieciešamās pozas, gan manekena lielumu. Šādus gatavus putuplasta manekenus pēc katalogiem var iegādāties daudzās Eiropas valstīs, arī Krievijā un Amerikas Savienotajās Valstīs.

Tāpat kā manekenus, arī izbāžņa acis, mēli un zobus piemeklē no mākslīgiem materiāliem, un tie izskatās kā īsti (piemēram, acis tumsā atspīd gluži kā dzīvām zvēram).

Kāpēc medības tik ļoti aizrauj?

Ir dažādi iemesli, kāpēc medības šķiet tik aizraujošas, tomēr vairākums mednieku skaidrotu, ka medības ir lieliska brīvā laika pavadīšana, var ļoti atpūsties, izbaudīt dabu un pārliecināties par savu šaušanas prasmi. Lai kļūtu par labu mednieku, ir jāzina daudzas lietas: jāievēro medību noteikumi, jāpārzina meža dzīvnieki, kā arī jāgādā par tiem (piemēram, ziemā jāpiebaro).

Mednieki par savu vaļasprieku stāsta tik aizrautīgi, ka brīžiem klausītājam šķiet – paķeršu bisi un skriešu uz mežu! Ir intriģējoši un pamācoši dzirdēt stāstus par to, kā glābušies no lauvām, tīģeriem vai mūsu pašu mežacūkām. Piemēram, kāds mednieks stāstīja, kā reiz

izglābies no agresīvas mežacūkas, kas nesusies viņam virsū. Pats galvenais esot saglabāt mieru un stāvēt nekustīgi (lai cik savādi tas arī izklausītos) līdz brīdim, kad zvērs ir pavisam tuvu, tad laikus palēkt sānis, jo mežazvērs nespējot tik ātri noreagēt, tādējādi tam neizdosies realizēt savu mērķi – saplosīt jūs, bet jums ir laiks realizēt savējo – uzvarēt šajā cīņā.

Dekors ar sirdi un dvēseli

Domājams, gan mednieki, gan interjeristi piekritīs – izbāzts zvērs interjerā nav tikai kārtējais elements, kas izdailo telpu, tas ir kas daudz vairāk. Nereti dzīvnieka izbāznis saistās ar ipašām atmiņām. Izbāžņiem piemīt kāda ipaša, netverama aura, ko nav iespējams izskaidrot un aprakstīt, tā jāizjūt katram pašam. Tāpēc uz priekšu – dodieties uz Dabas muzeju vai kāda mednieka medību namiņu un iepazīstiet šo citādo pasauli! ■

Konsultēja: **Voldemārs Rēders** (Dabas muzejs), **Haralds Barviks** (Latvijas Safari klubs), **Līga Broka** (Profs), **Natālija Mitina** un **Guntis Jēkabsons** (mednieku klubs *Vanagi*)

Foto no *Latvijas Safari kluba* arhīva

Iecienīta medību trofeja ir stīrnas